

КАФЕДРА
ЦИВІЛЬНОГО,
ГОСПОДАРСЬКОГО
ТА ЕКОЛОГІЧНОГО
ПРАВА

ІНСТИТУТ ГУМАНІТАРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАУК
НТУ "ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА"

Лекція 15-16

МЕДІАЦІЯ В ОКРЕМИХ СФЕРАХ ЮРИДИЧНОЇ
ПРАКТИКИ

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІ

- Врегулювання спору за участю судді – це процедура, що проводиться суддею за згодою сторін до початку розгляду справи по суті та спрямована на добровільне вирішення сторонами спору, тобто вирішення спору мирним шляхом, без судового рішення.
- Процедура врегулювання спору за участі судді передбачена:
- Цивільним процесуальним кодексом України (ЦПК) – Главою 4, статтями 201–205;
- Господарським процесуальним кодексом (ГПК) – Главою 4, статтями 186–190;
- Кодексом адміністративного судочинства (КАС) – Главою 4, статтями 184–188.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІ

- ▶ **Форми**, в яких проводиться врегулювання спору за участі судді, – це спільні та закриті наради. Спільні наради проводяться суддею за участю всіх сторін та їхніх представників. Закриті наради проводяться за ініціативою судді з кожною зі сторін окремо.
- ▶ Сторони мають право брати участь у таких нарадах у режимі відеоконференції в порядку, визначеному відповідними Кодексами (частина 1 статті 203 ЦПК, частина 2 статті 188 ГПК, частина 1 статті 186 КАС).
- ▶ Врегулювання спору за участі судді як процесуальний інститут, що передбачений відповідними процесуальними кодексами у сферах цивільного, господарського та адміністративного судочинства, ґрунтується на таких спільних **засадах**:
 - ▶ добровільність;
 - ▶ рівність сторін;
 - ▶ неформальне ставлення;
 - ▶ конфіденційність;
 - ▶ відсутність будь-якої фіксації.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІ

- **Добровільність** врегулювання спору за участі судді означає, що до проведення суддею такої процедури всі її учасники повинні добровільно надати на неї згоду.
- **Рівність сторін** означає, що кожна зі сторін цивільного, господарського або адміністративного процесу має рівні процесуальні права і обов'язки. Ті ж самі правила стосуються і процедури проведення врегулювання спору суддею.
- **Неформальне ставлення** – проведення врегулювання спору за участі судді у неформальній обстановці, бажано у спеціально обладнаному приміщенні, де всі учасники процедури, в тому числі й суддя, сидять за одним столом, на одному рівні.
- **Конфіденційність** – наради під час проведення врегулювання спору за участі судді є суворо конфіденційними. Під час їх проведення можуть бути присутніми лише сторони та їхні представники, а у разі необхідності – перекладач.
- **Відсутність будь-якої фіксації** тісно пов'язана з такою засадою як конфіденційність. Під час проведення врегулювання спору суддею протокол такої наради не ведеться. Законом забороняється здійснювати будь-яку фіксацію технічними засобами, використовувати портативні, аудіотехнічні пристрої, а також здійснювати фото- і кінозйомку, відео-, аудіозапис.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІ

- Процесуальними кодексами не визначено, в яких саме категоріях справ може проводитись врегулювання спору за участі судді. Проте є певні **обмеження щодо проведення цієї процедури**. Так, у процесуальних кодексах передбачено:
- у ЦПК – проведення врегулювання спору за участю судді не допускається у разі, якщо у справу вступила третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору (частина 2 статті 202 ЦПК);
- у ГПК – проведення врегулювання спору за участю судді не допускається у справах (справах): 1) про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом; 2) за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство; 3) у випадку вступу у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору (частина 2 статті 186);
- у КАС – проведення врегулювання спору за участю судді не допускається: 1) в адміністративних справах, визначених главою 11 розділу II цього Кодексу, за винятком справ, визначених статтею 267 цього Кодексу, та типових справ; 2) у випадку вступу у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору (частина 2 статті 184).
- Крім того, у випадку недосягнення сторонами мирного врегулювання спору за наслідками проведення врегулювання спору повторно проведення врегулювання спору за участю судді не допускається (частина 2 статті 202 ЦПК, частина 2 статті 187 ГПК, частина 3 статті 185 КАС).

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТІ СУДДІ

- **Процесуальні вимоги щодо врегулювання спору за участі судді**
- Про проведення процедури врегулювання спору за участю судді суд **постановляє ухвалу**. В ухвалі про проведення процедури врегулювання спору за участю судді суд вирішує питання про зупинення провадження у справі (частина 2 статті 201 ЦПК, частина 1 статті 187 ГПК, частина 1 статті 185 КАС). Цією ж ухвалою доцільно також вирішити питання щодо строків та порядку проведення такого врегулювання.
- Врегулювання спору за участі судді завжди проводиться **суддею одноособово**. Навіть якщо спір підлягає колегіальному розгляду, ці правила не змінюються. З цього приводу у частині 1 статті 188 ГПК та частині 2 статті 185 КАС спеціально передбачено, що врегулювання спору за участю судді проводиться суддею-доповідачем одноособово незалежно від того, в якому складі розглядається справа.
- Врегулювання спору за участю судді проводиться **протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про його проведення** (частина 1 статті 205 ЦПК, частина 1 статті 190 ГПК, частина 1 статті 187 КАС). Цей строк є кінцевим і продовженню не підлягає. □ **Підготовка судді до врегулювання спору**
- Після того, як сторони добровільно висловили згоду на проведення процедури врегулювання спору за участю судді, і до початку першої спільної наради суддя мусить вивчити всі надані сторонами матеріали справи; встановити фактичні правовідносини, що виникли між сторонами; ознайомитись із законодавством, що підлягає застосуванню у цьому спорі, та проаналізувати судову практику в аналогічних справах, а також правові позиції (висновки) вищих судів.
- Після цього суддя має спланувати порядок проведення врегулювання спору, попередньо визначити необхідність та доцільність проведення закритих нарад, їх приблизну тривалість (якщо це можливо), коло питань (фактів та права), що треба з'ясувати під час цієї процедури, черговість їх постановки тощо.

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТІ СУДДІ

- **Проведення спільних нарад**
- Під час **спільних нарад** саме від судді залежить, щоб з початку їх проведення між сторонами утворилась атмосфера довіри та конфіденційності, а сторони відчували себе вільно. Суддя, виступаючи зі вступною промовою, має підкреслити сторонам свою неупередженість та конфіденційний характер самого процесу. Він має роз'яснити сторонам, що його роль полягає в тому, щоб надати необхідну допомогу та сприяти пошуку сторонами власного шляху врегулювання спору. Суддя мусить створити позитивну атмосферу, яка буде сприятливою для мирного врегулювання спору, а також встановити психологічний зв'язок зі сторонами та їхніми представниками (адвокатами).
- На початку проведення *першої спільної наради* суддя роз'яснює сторонам мету, порядок проведення врегулювання спору за участі судді, права та обов'язки сторін, зокрема право кожної зі сторін у будь-який час без зазначення причини вийти з цієї процедури. Водночас суддя має спрямовувати зусилля на те, щоб переконати сторони у перевагах мирного врегулювання спору.
- Під час проведення спільних нарад суддею з'ясовуються підстави та предмет позову, підстави заперечень сторін; сторонам роз'яснюється предмет доказування у спорі, що розглядається, та пропонується надати пропозиції щодо шляхів його мирного врегулювання, а також здійснюються інші дії, спрямовані на мирне врегулювання сторонами спору.
- Доцільно на початку спільної наради надати можливість кожній зі сторін висловити свою позицію, щоб їм стало відомо, які саме проблеми турбують іншу сторону.

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТІ СУДДІ

- **Проведення закритих нарад**
- **Закриті наради** проводяться за ініціативою судді з кожною зі сторін окремо. Але є певні обмеження для проведення таких нарад. Варто пам'ятати, що якщо одна зі сторін не бажає брати участь у таких нарадах, проводити закриті наради недопустимо.
- *Підстави для проведення закритих нарад:*
 - стосунки між сторонами зайшли в «глухий кут»;
 - є підозра, що сторони приховують певну інформацію, яка може бути важливою для мирного врегулювання спору;
 - необхідно врегулювати розбіжності, що виникли між сторонами;
 - у сторін виникла надмірна емоційність.

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТІ СУДДІ

► Цілі проведення закритих нарад:

- надати кожній зі сторін можливість більш спокійно, без зайвих емоцій обміркувати ситуацію;
- надати можливість висловити критичні зауваження;
- допомогти у перевірці реальності позицій;
- вивчити нові можливості для того, щоб активізувати процес, відшукати альтернативні варіанти;
- виявити істинні причини спротиву, уточнити припущення;
- виявити обставини, які мають вирішальне значення для сторін;
- надати рекомендації, оцінити готовність кожної зі сторін дослухатись до них;
- висловити подяку за певні позитивні риси поведінки учасника врегулювання спору за участі судді;
- виявити, чи не чиниться тиск або чи не існує певної загрози відносинам між сторонами.

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТІ СУДДІ

- **Припинення врегулювання спору за участі судді** Врегулювання спору за участю судді припиняється:
- у разі подання стороною заяви про припинення врегулювання спору за участю судді;
- у разі закінчення строку врегулювання спору за участю судді;
- за ініціативою судді у разі затягування врегулювання спору будь-якою зі сторін;
- у разі укладення сторонами мирової угоди та звернення до суду із заявою про її затвердження або звернення позивача до суду із заявою про залишення позовної заяви без розгляду, або в разі відмови позивача від позову чи визнання позову відповідачем.
- Якщо припинення врегулювання спору за участю судді пов'язано з поданням стороною

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТІ СУДДІ

- ▶ Суддя під час проведення врегулювання спору за участі судді:
- ▶ спрямовує проведення врегулювання спору таким чином, щоб допомогти сторонам врегулювати спір мирним шляхом;
- ▶ допомагає вирішити спір у стислі строки, без довготривалих формальних процедур розгляду справи по суті;
- ▶ допомагає сторонам примиритися, зберігаючи при цьому нейтральність;
- ▶ сприяє сторонам у спільному пошуку їх власного шляху врегулювання спору;
- ▶ допомагає конструктивно взаємодіяти, скеровуючи процедуру і виявляючи взаємовигідні чи взаємоприйнятні варіанти вирішення конфлікту.

	Медіація	Врегулювання спору за участю судді
Сутність процедури	Структуровані переговори між сторонами конфлікту за підтримки посередника – медіатора	Спілкування сторін із суддею задля отримання роз'яснень та додаткової інформації з метою оцінки сторонами перспектив судового розгляду спору
Орієнтованість процедури	На інтереси і потреби сторін	На позиції сторін
Посередник	Нейтральний та незалежний медіатор, якого обирають сторони	Суддя, у провадженні якого перебуває справа
Учасники процедури	Сторони конфлікту та посередник Медіатор забезпечує дотримання процесу, допомагає налагодити комунікацію між сторонами та підтримує сторони у пошуку ними взаємоприйняттого рішення	Сторони судової справи, їх представники та суддя Суддя з'ясовує підстави та предмет позову, підстави заперечень, роз'яснює сторонам предмет доказування по категорії спору, який розглядається, пропонує сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору та здійснює інші дії, спрямовані на мирне врегулювання сторонами спору. Під час закритих нарад суддя має право звертати увагу сторони на судову практику в аналогічних спорах, пропонувати стороні та (або) її представнику можливі шляхи мирного врегулювання спору. Суддя може запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору
Спеціальна підготовка посередника	Медіатор повинен пройти спеціальне навчання, в тому числі навчання практичним навичкам	Законодавством не передбачено жодних вимог до спеціальної підготовки суддів, що здійснюють врегулювання спору
Місце в судовому процесі	На будь-якій стадії, за згодою сторін	До початку розгляду справи по суті, за згодою сторін
Структура процедури	Процедура складається з послідовних стадій, через які медіатор має провести сторони	Процедура не є структурованою
Бажаний результат процедури	Консенсус – результат задовольняє інтереси сторін	Компроміс – сторони взаємно поступаються своїми позиціями
Тривалість процедури	За погодженням сторін	Протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про проведення врегулювання
Повторне проведення процедури за бажанням сторін	Можливе	Неможливе

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

- Завдяки медіації для адвокатів відкриваються такі можливості в їх професійній діяльності.
- По-перше, оволодіння навичками медіатора підвищує рівень професійної майстерності адвоката. До основних інструментів медіатора належать техніки перефразування, резюмування, активного слухання та постановки питань. За допомогою цих технік медіатору вдається налагодити комунікацію, зняти емоційне напруження, а також з'ясувати інтереси та потреби сторін конфлікту.
- По-друге, медіація відкриває новий напрям у професійній діяльності адвоката – супровід клієнта в процедурі медіації. Під час медіації адвокатська допомога потрібна для вирішення багатьох питань – укладення договору про проведення медіації, оцінка законності та реалістичності реалізації досягнутих сторонами домовленостей, укладення угоди за результатами медіації, підготовка на базі угоди за результатами медіації мирової угоди чи інших процесуальних документів (за наявності відкритого судового провадження) тощо.
- По-третє, адвокат сам може виконувати функцію медіатора. Водночас виникає надважливе питання можливості суміщення адвокатом своєї професійної адвокатської діяльності з медіаційною. Відповідь на це питання набуває особливого значення з урахуванням того, що законодавство, яким має бути врегульовано основні засади здійснення медіаційної діяльності в Україні, ще формується, проте практика її введення вже активно ведеться.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

- ▶ Водночас статтею 21 Правил адвокатської етики визначені умови, за яких адвокат все ж таки може виступати посередником між клієнтами. Зокрема це можливо в тих випадках, коли:
 - ▶ між інтересами клієнтів немає конфлікту або за наявності письмової згоди обох (всіх) клієнтів, інтереси яких представляє адвокат та які є суперечливими;
 - ▶ адвокат пояснить кожному з клієнтів сутність відносин посередництва й отримає згоду кожного з клієнтів на їх одночасне представництво;
 - ▶ адвокат має достатні підстави вважати, що він зможе зберегти об'єктивність при одночасному представництві інтересів клієнтів і щодо кожного з них виконати свої професійні обов'язки.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА

- ▶ **Медіація – межі концепту та кореляція з нотаріатом**
- ▶ Медіація як окремий вид людської діяльності є самодостатнім видом діяльності, має свої та запозичені, напрацьовані за весь період її існування, техніки та інструменти. За весь час, з якого медіація у тому чи іншому вигляді існує, спектр сфер людського життя, де може застосовуватися медіація, значно розширився.
- ▶ Медіація перед вчиненням кроку, за яким слідує розширення спектру сфер її застосування, повинна дати відповідь на ряд питань, без відповіді на які застосування медіації у тому чи іншому виді людської діяльності неможливо. До таких питань слід віднести такі:
 - ▶ Чи є місце для медіації у тій сфері людської діяльності де її (медіацію) намагаються застосовувати?
 - ▶ Чи має та сфера людської діяльності, де намагаються застосовувати медіацію, місце для медіаційних процедур?

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА

- Щодо принципів нотаріальної діяльності, то Кодекс деонтології та правил організації для нотаріатів МСЛН відносить до них принципи:
- Легальності (відповідності закону) усіх нотаріальних актів (дій), що вчиняються нотаріусом;
- Неупередженості нотаріуса під здійснення нотаріальної діяльності;
- Незалежності та автономності нотаріуса як професійної, так і ієрархічної;
- Конфіденційності та зберігання нотаріальної таємниці;
- Особистої відповідальності за кожний нотаріальний акт (дія);
- Безперервного навчання та підвищення професійної кваліфікації;
- Поваги до фундаментальних прав людини;
- Безвідмовності за умови законності бажання клієнта та відсутності конфлікту інтересів;
- Старанності, ґрунтовності та виваженості у всіх діях.
- Своєю чергою принципи медіації зводяться до таких:
- принцип конфіденційності усіх процедур, розмов та в цілому всієї діяльності медіатора;
- принцип неупередженості та нейтральності медіатора;
- принцип добровільності;
- принцип незалежності медіатора;
- принцип рівності сторін медіації.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА

- **Застосування медіації в окремих сферах нотаріальної практики**
- Виходячи з визначення концепту медіація, який взятий за основу у даному підручнику, можна окреслити можливі сфери нотаріальної практики, де медіація може мати місце.
- До такої сфери відноситься, як правило, сфера договірних відносин з урахуванням усіх етапів, що пов'язані з договірним процесом, тобто переддоговірні перемовини та перемовини у динаміці договірних стосунків (включаючи можливі протоколи про розбіжності; переддоговірні спори; спори (конфлікти), що виникають на етапах виконання договорів та їх розірвання та інше).
- Однак цю сферу доречно було б розрізняти за такими видами:
- Договори у спадкових правовідносинах – договори про поділ спадкового майна; договори про зміну черговості спадкування; договори про тлумачення заповіту; договори про зміну часток у спадщині; договори про управління спадщиною; змішані договори (такі, що поєднують у певному вигляді декілька з уже перелічених) та інші договори;
- Договори у сімейних правовідносинах – договори про поділ спільного майна подружжя; шлюбні договори (контракти); договори, що укладаються одним із подружжя в інтересах сім'ї; договори про порядок користування майном, що йому належить на праві спільної сумісної власності; договори про поділ/виділ майна зі складу усього майна подружжя; договори подружжя про надання утримання; договори про припинення права на утримання; договори про визначення місця проживання дитини; договори про сплату аліментів на дитину; договори про здійснення батьківських прав та виконання обов'язків; договори про припинення права на аліменти для дитини;
- Договори, направлені на відчуження майна (рухомого та нерухомого) та передання його у тимчасове користування, договори про надання послуг та виконання робіт та інші договори, що відмінні від договорів у спадкових та сімейних правовідносинах.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА

- ▶ **Конфлікти інтересів** тут вимагають деталізації. Зазвичай їх розглядають в контексті:
- ▶ Можливості чи неможливості посвідчення договору про проведення медіації тим же нотаріусом, який буде проводити медіацію.
- ▶ Можливості чи неможливості посвідчення угоди за результатами медіації тим самим нотаріусом, який проводить медіацію.
- ▶ Можливості чи неможливості участі нотаріуса, який проводив медіацію в процедурі виконання угоди за результатами медіації (посвідчення будь-яких договорів, які передбачаються угодою за результатами медіації).
- ▶ Можливості чи неможливості для нотаріуса посвідчувати договори про проведення медіації, угоди за результатами медіації та участь того ж нотаріуса в самій медіації та процедуру виконання угоди за результатами медіації.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА

- **Інші проблемні питання медіації у нотаріальній діяльності**
- За умови належного законодавчого визначення медіації та нотаріату, наявності широкої сфери застосування медіації у нотаріальній діяльності та відсутності позиційнофункціонального конфлікту інтересів між професією медіатора та професією нотаріуса можливим є перехід до менш теоретичних та абстрактних питань.
- Окремого вирішення потребують питання:
 - отримання належної кваліфікації нотаріусом з метою здійснення медіації на належному та відповідальному рівні;
 - страхування відповідальності нотаріуса, що здійснює медіаційну діяльність;
 - визначення чітких меж, де закінчується нотаріальна діяльність і починається медіація, що здійснюється нотаріусом, а також питання меж відповідальності;
 - регламентації питань оподаткування діяльності нотаріуса, що здійснює медіацію, та можливість її здійснення не на підприємницькій основі.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА

- ▶ Застосування медіації та інших альтернативних процедур в рамках кримінального провадження є загальносвітовою тенденцією, про що свідчить низка міжнародно-правових та європейських актів обов'язкового та рекомендаційного характеру: Каракаська декларація з профілактики злочинності та поводження з правопорушниками 15 грудня 1980 р., Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою 29 листопада 1985 р., Резолюція ООН «Про основні принципи програми відновного правосуддя у кримінальних справах» від 24 липня 2002 р., Рекомендація ООН «Про розробку і здійснення заходів посередництва та відновного правосуддя в сфері кримінального судочинства» від 4 травня 1999 р., Бангкокська декларація ООН «Взаємодія та заходи у відповідь: стратегічні союзи в сфері попередження злочинності і кримінального правосуддя» від 25 квітня 2005 р. та ін.
- ▶ На якомога ширше впровадження медіації у кримінальне судочинство націлюють Рекомендація Ради Європи № R (99) 19 від 15 вересня 1999 р. «Про медіацію у кримінальних справах» та Керівні принципи № 13 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо медіації в кримінальних справах від 7 грудня 2007 р. Зокрема, указані Керівні принципи наголошують, що «судді, **прокурори** та інші органи кримінального правосуддя відіграють важливу роль у розвитку **медіації**. Вони мають бути у змозі надавати інформацію, проводити спеціальні інформаційні заходи з питань медіації та, коли це є можливим, пропонувати потерпілим і/або правопорушникам скористатися медіацією і/або передавати справи на медіацію. Державам-членам рекомендується започаткувати і/ або посилювати співпрацю між органами кримінальної юстиції та службами медіації задля ефективнішого охоплення потерпілих та правопорушників медіаційними послугами» (п. 11 (ч. 1.2.).

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА

- Особлива увага приділяється КРЄП медіації у та інших альтернативним заходам у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. Так, у Висновку № 5 «Прокуратура та ювенальна юстиція» (Єреванська декларація) зазначається, що «у питаннях ювенальної юстиції прокурори повинні, у межах своєї компетенції, намагатись забезпечити заходи освітнього та соціалізуючого характеру, таких як: компенсація, освіта, нагляд соціальних служб, лікування, розміщення в закладах для неповнолітніх, **посередництво**, а також судовий нагляд, пробація та умовне звільнення використовуються у найширшому можливому обсязі, одночасно враховуючи інтереси потерпілого, держави, неповнолітнього, а також цілі кримінальної юстиції» (п. 31).
- Отже, у підсумку функції прокуратури щодо провадження медіації у сферу кримінальної юстиції зводяться відповідно до вищевказаних актів до такого:
- інформування громадян щодо медіації та правопросвітницька робота з питань медіації;
- пропонування за можливістю потерпілим і/або правопорушникам скористатися медіацією;
- передання кримінальних справ на медіацію;
- забезпечення медіації як освітнього та соціалізуючого заходу для неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА

- Зарубіжні країни мають певний позитивний досвід залучення прокуратури до впровадження медіації у сферу кримінальної юстиції, особливо у сегменті ювенальної юстиції (США, Велика Британія, Норвегія, Австрія, Франція, Бельгія, Словенія, Чехія, Польща). Прокурор ініціює процедуру медіації як альтернативу кримінальному переслідуванню, оцінює її результати при прийнятті рішення у кримінальному провадженні. Існує кілька моделей участі прокурора у примирних процедурах:
- **делегована медіація** . Процедура медіації реалізується за ініціативи та під контролем прокурора незалежними посередниками-медіаторами, якими виступають громадські організації, визначені прокурором, але сам прокурор участі в них не бере. Так, у Польщі прокурор за згодою обвинуваченого і потерпілого може направити справу до медіатора з метою її розгляду в порядку медіаційного провадження. Відповідне процесуальне рішення оформлюється у виді постанови, в якій визначається конкретна організація з числа внесених до реєстру медіаторів, яка здійснюватиме розгляд справи в порядку медіаційного провадження;
- **медіація в рамках повноважень прокуратури** . Прокурор безпосередньо реалізує процес медіації. Так, у прокуратурах Бельгії існує спеціальна прокурорська посада – першого помічника прокурора, відповідального за проведення медіації, а також спеціальні посади радників з медіації, на які приймаються юристи-кримінологи, та їх помічників – фахівців з соціології, які вживають безпосередні заходи щодо примирення потерпілого і особи, що має зазнати кримінального переслідування. Прокурор здійснює відбір справи для медіації, далі йде підготовча стадія, що триває в середньому три місяці, за підсумками якої складається звітна доповідь про вжиті заходи і формулювання конкретних пропозицій, що надходить до прокурора; власне процедура медіації, що полягає у слуханні справи в кабінеті прокурора, про що складається протокол. У разі досягнення згоди настає стадія добровільного виконання, в результаті успішного завершення якої прокурор складає окремий протокол про припинення кримінального переслідування. Якщо ж умови медіації не виконано, прокурор відкриває офіційне кримінальне переслідування у загальному порядку;
- **комбінована модель** . У Франції прокурор має право до винесення рішення про видання публічного позову і за згодою сторін прийняти рішення про проведення медіації, якщо він вважає, такий захід забезпечить відшкодування шкоди, завданої потерпілому, покладе кінець конфлікту та сприятиме виправленню особи, яка вчинила злочинне діяння. В окремих районах Франції (Нантер, Понтуаз) прокурор самостійно намагається вжити заходів для примирення сторін (*медіація в рамках власних повноважень*), в більшості інших районів Франції прокурор передає справу спеціально для цього призначеній фізичній чи юридичній особі (*делегована медіація*).

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА

- Дії прокурора в межах пілотного проекту:
- інформування неповнолітнього, його законного представника та потерпілого, його законного представника про можливість реалізації Програми шляхом залучення адвоката-медіатора регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги та укладення угоди про застосування Програми відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину;
- роз'яснення сторонам, що результати участі у Програмі враховуватимуться під час прийняття рішення про наявність підстав для звільнення від кримінальної відповідальності відповідно до статей 45, 46 (у разі вчинення неповнолітнім вперше злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості), статті 48 Кримінального кодексу України або закриття кримінального провадження на підставі частини четвертої статті 56, пункту 7 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України;
- передання до регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги заяви сторін щодо згоди на участь у Програмі та відповідної інформації у справі;
- долучення отриманої від регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги інформації щодо результатів участі неповнолітнього у Програмі до кримінального провадження (до закінчення досудового розслідування) або роз'яснення неповнолітньому, який брав участь у Програмі, та його представнику права надати відповідну інформацію у судовому засіданні самостійно (після закінчення досудового розслідування);
- повідомлення протягом 7 робочих днів регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги про рішення у кримінальному провадженні, прийняте відповідно до частини другої статті 283 КПК України та надання протягом 10 робочих днів з моменту набрання законної сили судовим рішенням у кримінальному провадженні щодо неповнолітнього, який брав участь у Програмі, його копії і ґрунтовної інформації про перебіг досудового розслідування та судового розгляду до управління ювенальної юстиції Генеральної прокуратури України.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ВИКОНАВЦЯ ТА ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ

- Завершальною стадією судового провадження вважається примусове виконання рішення як невід'ємна складова дотримання права людини на справедливий судовий розгляд упродовж розумного строку, закріпленого в статті 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод. Разом з тим винесення судового рішення і набрання ним законної сили, як правило, не впливає на вирішення конфлікту між його сторонами, оскільки в справі залишається одна зі сторін, інтереси якої не задоволені. У результаті це може призвести до затягування та неналежного виконання судового рішення, що призведе до втрат з боку й тієї сторони, на користь якої воно було винесене.
- З огляду на це медіація у виконавчому провадженні може стати важливим елементом, який допоможе сторонам порозумітися та прийняти рішення, яке буде взаємоприйнятним для обох.
- Право на проведення медіації не обмежується тією чи іншою стадією як позасудового, так і судового процесу. Виходячи з аналізу досвіду зарубіжних країн, медіація як спосіб вирішення конфліктів може бути проведена сторонами:
 - у досудовий період;
 - під час судового провадження;
 - у післясудовий період;
 - під час виконавчого провадження.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ВИКОНАВЦЯ ТА ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ

- У цілому за допомогою медіації на стадії виконання судових рішень можна вирішити цілу низку проблем, до яких С. Я. Фурса відносить велику кількість виконавчих проваджень, порушення строків примусового виконання, а також складність та неможливість примусового виконання певних видів рішень. Науковець наголошує, що процедура медіації допомагає враховувати інтереси як боржника, так і кредитора, а також сприяє вирішенню питання про добровільне виконання рішення шляхом взаємних уступок, або, наприклад, вказівкою майна, на яке у першу чергу може бути звернено стягнення.
- Підтвердженням цьому є практика таких зарубіжних країн, як Нідерланди, Німеччина, Франція, Польща та Іспанія, в яких виконавче провадження насамперед спрямоване на вирішення питання примирення кредитора та боржника, а вже потім на стягнення боргів. Так, у Франції спроба примирення сторін провадження є обов'язковою в тих випадках, коли ставиться питання про накладення стягнення на заробітну плату боржника. У Німеччині заяву про спробу примирення може подати лише кредитор та виключно у випадках, коли виконавцем у конкретному виконавчому провадженні є приватний пристав. Разом з тим як особлива непряма спроба примирення передбачений виняток, згідно з яким боржник може заявити про бажання примирення шляхом подання заяви про виключення з опису окремого майна, яке він вважає життєво необхідним.
- Як вже було зазначено раніше, в Україні відсутнє профільне законодавче закріплення медіації, у тому числі й у Законі України «Про виконавче провадження» (далі – Закон) щодо проведення медіації на стадії виконавчого провадження. Натомість у приписах Закону ми можемо зустріти поняття **мирової угоди**, яка відповідно до частини 2 статті 19 Закону може бути укладена сторонами в процесі виконання рішення відповідно до процесуального законодавства.

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ВИКОНАВЦЯ ТА ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ

- ▶ Ще одним важливим питанням, що стосується медіації у діяльності державного виконавця та приватного виконавця, є питання примусового виконання угод, досягнутих сторонами за результатами медіації.
- ▶ Стаття 6 Директиви 2008/52/ЄС надає певні рекомендації з цього приводу та вказує: «Держави-члени повинні забезпечити, щоб сторони або одна зі сторін, отримавши ясно висловлену згоду інших сторін, мали можливість вимагати, щоб зміст письмової домовленості, досягнутої в результаті медіації, вважався таким, що підлягає примусовому виконанню.
- ▶ Примусове виконання змісту такої домовленості може бути забезпечене судом або іншим компетентним органом, що є суддею, або приймає рішення, або має відповідні повноваження згідно з певним письмовим документом, відповідно до законодавства держави-члена, де робиться така вимога».

Дякую за увагу